

Posudek na práci: **Pojem Erós v Platónově dialogu Faidros**
Autorka: **Magdaléna Šipková**

Posudek vypracoval: Mgr. Ing. Miroslav Vacura, Ph.D.
Katedra filosofie, Vysoká škola ekonomická v Praze
(vacuram@vse.cz)

Tématem předložené bakalářská práce je analýza Platónovu pojmu *éros* v dialogu Faidros, s přihlédnutím k dialogům Symposion a Ústava. První oddíl práce je věnován struktuře dialogu Faidros, přičemž je přijato tradiční rozdělení na dvě části – autorka přitom odmítá chápat první část, jak to někteří autoři činí, pouze jako ilustraci druhé části dialogu a právě na tuto první část se ve své práci zaměřila. Autorka také otevřeně přiznává, že přestože klíčovým tématem, kterému se chce ona v dialogu věnovat, je *éros*, jiní autoři identifikují v tomto dialogu jako zásadní témata odlišná. Celková charakteristika dialogu v tomto oddíle je komplexní a dává čtenáři dobrou výchozí představu o díle, kterým se autorka ve své práci zabývá.

Druhý oddíl práce je věnován úvodním řečem dialogu. Autorka nejprve zkoumá řeč, ve které se její autor snaží prokázat, že je lepší vztah s nemilujícím než s milujícím. Zde malá poznámka: její autor, Lysias, neříká, že zamilovanost „vede k neuváženým činům, kterých je později *třeba* litovat“, ale že vede k činům, kterých zamilování „když ustane jejich touha, litují.“ (231a). Následuje druhá řeč, ve které mluví Sókratés, ovšem se zakrytou hlavou, ve které hájí podobné teze jako předtím Lysias, ovšem rétoricky a argumentačně vytříbenějším způsobem. Autorka práce věnuje rozboru této části poměrně malou část textu, upozorňuje především na souvislosti s následujícími oddíly dialogu.

Třetí, nejrozsáhlejší část práce je z velké části věnována druhé Sókratově řeči. Autorka nejprve zkoumá samotný pojem *éros*, na jedné straně označující jednoho z bohů, na druhé straně určitý abstraktní princip. Na tomto místě je možné podotknout, že tato spojitost, tedy obecného principu a jeho personifikace božskou osobou, je ve starořecké kultuře častá – připomeňme třeba politické přesvědčování *peithein* a jeho bohyni *Peithó*. Autorka zde tvrdí, že „V zásadě *erós* a stejně tak i filosofie směřují k ‘jsoucnosti vpravdě jsoucí’, k pravdě a kráse.“ To je nepřesné. *Éros* je především vztah ke *kráse*, a jako takový se u Platóna týká všech tří hlavních složek duše. Na krásný zjev „miláčka“ reagují v Platónově metafoře jak vozataj, tak oba koně, dobrý i špatný (253e). Oproti tomu k pravdě se vztahujeme jen rozumem, tedy jen nejvyšší rozumovou částí duše. Toto se objevuje i v oddíle, který autorka dále sama cituje z dialogu Symposion: „Éros... je svou přirozeností milovníkem krásna...“ (202e). Tedy *éros* jakožto princip, není u Platóna láskou ve vágním slova smyslu, nýbrž je to vztah ke krásnu, který je víceznačný jak ve svém subjektu, tak ve svém objektu. Jak bylo řečeno, ke krásnu se vztahují (na straně subjektu) všechny tři části lidské duše. Na straně objektu, toho krásného, může pak stát celé spektrum krásných „předmětů“, od ryze fyzických (krásná těla), která je možno postihnout smyslově, například zrakem, po čistě duchovní, která jsou smysly nepostihnutelná a přesahují je. Autorka se v třetí části práce věnuje také Platónovu rozdělení duše, jak je prezentováno v dialogích Faidros a Ústava. Klade zde dvě otázky. První je, proč v Ústavě není ani nejnižší část duše líčena jako špatná. Odpovědět lze, že záleží na tom, v jakém stavu tato část duše je. Každá z částí duše může být ve špatném stavu, stavu neřesti, nebo v dobrém stavu – což je

stav ctnosti. Pokud je nejnižší, žádostivá část duše ve stavu ctnosti, tzn. je umírněná a podřizuje se vyšším částem duše, pak je potřebná a dobrá – tedy v Ústavě v tomto stavu kritizována není. V dialogu Faidros je nejnižší část duše popisována s odsouzením, protože se zpočátku chová zpupně a odmítá se podříditi vedení rozumové části duše. Druhou otázkou autorky je „proč je druhý kůň vnímán negativně, když právě jeho přičiněním se milovník dostává do blízkosti svého miláčka“ – zde odpověď vyplývá z předchozí úvahy. Druhý kůň je vnímán negativně, protože se do blízkosti miláčka snaží dostat bez ohledu na vedení vyšší části duše: „ten druhý nedbá již ani bodání vozatajova ani biče, nýbrž vyskakuje a prudce se žene a působě spřeženci i vozataji všeliké nesnáze nutí je jít k miláčku“ (254a). Toto řešení i autorka v následující pasáži sama naznačuje.

V dalším oddílu autorka svůj předchozí výklad dialogu Faidros konfrontuje s pozicí prezentovanou Platónem v dialogu Symposion. Zde je opět tématem, kterému autorka věnuje pozornost, vztah k různým formám krásy – a otázka, která je i názvem jedné z podkapitol: „O jaké lásce Platón vypovídá?“ Autorka se s ohledem na Platónův výklad ptá: „Tento příběh může vést k pochybnostem, zda je Platónův přístup k lásce vždy eticky obhajitelný.“ Ovšem z pohledu jaké etiky chce obhajitelnost Platónových postojů autorka hodnotit, když právě toto dílo je jedním z těch, kterými naopak sám Platón svou etiku zakládá a připravuje půdu pro ustanovení základních etických hodnotících kritérií. Autorka se také ptá „zdali nepovažuje Platón „tělesného“ (!) člověka za pouhý odraz něčeho duchovnějšiho, a proto si samotné osoby, individua, tolik necení.“ Odpovědět zde lze, že tělesnou krásu Platón určitě považuje za odraz něčeho duchovnějšiho. Člověk samotný je mu ovšem složeninou těla a duše, a ačkoli si těla necení (je to „hrob duše“) jistě nelze proto napsat, že by si necenil ani „samotné osoby, individua“. Chápeme-li osobu, individuum, jako duši člověka, je to právě to, co je hodno té největší péče, co má pro Platóna tu nejvyšší důležitost.

Další oddíl práce je věnován „Zvláštnosti sexuálních vztahů v kultuře starého Řecka“, kde autorka popisuje, na základě vybraných textových ukázek, specifika milostných vztahů, ke kterým se Platónův text vztahuje. Závěrečná část textu je věnována také srovnáním s mýtem o jeskyni a otázce vztahu filosofie a lásky. Pokud zde autorka zmiňuje názor Y. Harveye, že filosofování je „erotičtější aktivita než sex“ je nutno říci, že je tomu tak proto, že filosofování se vztahuje k vyšším formám krásy, než je fyzická, tělesná krásy, tedy *éros* nalézá podle Harveyovy interpretace Platóna v těchto aktivitách vyšší podobu svého naplnění.

Celkově hodnotím práci jako velmi podařenou. Nejasnosti či upřesnění, která jsem zmínil, nejsou zásadními problémy a práce jako celek svou kvalitou plně odpovídá požadavkům kladeným na bakalářskou práci. **Práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výtečně (A).**

Otázky k obhajobě:

- Jak byste srovnala pojetí pojmu *éros* v různých Platónových dialogích, které jste studovala?
- Jak po důkladné analýze Platónova pojetí pojmu *éros*, kterou jste předložila ve své práci, hodnotíte „lidové“ používání výrazu „platonická láska“?

Formální poznámky:

- Doporučuji používat transliteraci řeckých jmen s diakritikou, např. „Sókratés“.

- PDF soubor, který jsem měl pro posudek k dispozici, obsahoval řecký text v abecedě v poměrně deformované podobě, která byla zřejmě důsledkem konverze z Wordu(?) do PDF.
- Autorka uvádí v citovaných dílech jako zdroj: „ŠPINKA, Štěpán. Duše a řeč. 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 2009.“ Štěpán Špinka vydal dvě knihy: první nese název: „Duše a zlo v dialogu Faidón: Duše a řeč I.“, druhá nese název: „Duše a krása v dialogu Faidros: Duše a řeč II.“; vzhledem k tomu, že obě vyšly v roce 2009, není zřejmé, ze které autorka cituje.

V Praze 11. 6. 2013

Mgr. Ing. Miroslav Vacura, Ph.D.